

ПОРТРЕТ ДОШКІЛЬНИКА НАПЕРЕДОДНІ ЙОГО ВСТУПУ ДО ШКОЛИ

У "портреті" представлено основні показники, що характеризують найістотніші сторони розвитку старшого дошкільника, певною мірою засвідчують повноту й цілісність його розвитку — фізичного, психічного, соціального. Він має бути орієнтиром для всіх дорослих, причетних до розвитку, виховання і навчання дітей. Через цілеспрямовані спостереження можна скласти загальне уявлення про те, наскільки дитина оволоділа основними способами розумових дій, як розвинулися різні види діяльності, сформувалися базові якості, зрілість різних форм активності, компетентність у сферах життєдіяльності: "Природа", "Культура", "Люди", "Я Сам".

Якщо в попередніх розділах Програми показники були систематизовані за віком та лініями розвитку, деталізовані, конкретизовані, то "портрет" — узагальнена схема, яка інтегрує в собі головне, не потребуючи від дорослого проведення спеціальних діагностичних процедур (вони — парафія практичного психолога і науковця). Призначення "портрета" — допомога педагогам дати уявлення про міру збалансованості всіх основних характеристик розвитку дитини.

Кожна з представлених у "портреті" характеристик містить від 5 до 10 показників, суму яких можна вважати мінімально достатньою для виведення узагальненого щодо особливостей розвитку вихованця судження. Методика обчислення проста: якщо показник проявляється повною мірою і, як правило, навпроти нього ставиться "плюс"; якщо частково й ситуативна — "півплюс"; якщо проявляється вкрай рідко, можна поставити "знак питання"; якщо констатуємо повну відсутність прояву якогось з показників, ставимо "мінус". Чим більше плюсів, тим ближче до ідеального портрета дошкільника. Зауважимо: поперше, досконалих людей не існує, тож сприйматимемо "портрет" як ідеальну, недосягну, проте бажану модель, до якої прагнемо. Таким чином, більшість дошкільників характеризуватимуться різним набором оцінок кожного з показників. Це не погано чи добре, а так, як є за даних обставин і умов життя. Отже, "портрет" має орієнтувати педагога у сильних і слабких сторонах розвитку кожної дитини, доборі засобів оптимізації цього процесу, шляхів індивідуальної роботи з нею. Оскільки "портрети" індивідуальні, суб'єктивно забарвлені, не варто їх порівнювати між собою, виносити оцінки-вердикти, ранжувати дітей. Вони важливі для внутрішнього використання, не розраховані на оприлюднення, є для педагога підказкою, на що він не звернув належної уваги.

Фізичний розвиток:

- у своїх діях керується всіма органами чуттів;
- вправний, витривалий, енергійний у повсякденній діяльності; бере активну участь у різноманітних іграх, вправах, заняттях;
- дотримується основних правил особистого догляду, володіє навичками підтримання здоров'я та гігієни; орієнтується в ознаках здоров'я та хвороби;
- дотримується основних правил культури споживання різноманітних продуктів;
- знає про існування небезпечних об'єктів і предметів, розуміє правила безпечної поведінки, дотримується їх у реальному житті;
- диференціює особливості дівчинки і хлопчика, дотримується правил статево рольової поведінки; знає, що! стать не змінюється з віком, має уявлення про призначення чоловіків і жінок;
- належним чином застосовує різні технології у фізичній та предметно-практичній діяльності, володіє конструктивними вміннями й навичками.

Емоційний розвиток:

- переважають оптимістичне самопочуття, гарний настрій орієнтується в основних емоціях, називає кожную словами; розуміє свій емоційний стан та стан людей, що навколо;
- адекватно реагує на різні життєві події, ситуації;
- усвідомлює, може пояснити словами, що спричинює ту чи іншу емоцію;
- знає, якою мімікою передається кожна з основних емоцій;
- вміє стримувати негативні емоції, регулювати свої почуття;
- знає, як позитивні і негативні переживання впливають на стан і настрій людей;
- сприйнятлива до переживань інших, емпатійна; вносить корективи у власну поведінку відповідно до настрою оточення, намагається бути емоційно суголосною іншим.

Соціальний розвиток:

- швидко звикає до нових умов життя; добре орієнтується в новому середовищі, пристосовується до його вимог, конструктивно впливає на інших;
- довіряє знайомим дорослим, вільно з ними спілкується, розраховує на них;
- у разі потреби звертається до дорослого по допомогу;
- налагоджує дружні стосунки з приємними однолітками;
- намагається визначити свій статус у колі значущих ровесників, заявляє про свої можливості, демонструє вміння;
- узгоджує свої дії з партнерами по спільній діяльності, вміє домовлятися, укладати угоди, виходити з конфлікту з найменшими затратами зусиль; поводить себе миролюбно;
- поводить себе відповідально, може обґрунтувати свої рішення та вчинки;
- знає межі соціально схвалюваної, прийнятної та неприйнятної поведінки;
- виважено ставиться до контактів з незнайомими людьми та їхніх пропозицій, утримується від спілкування з "чужими" без дозволу рідних та близьких.

Моральний розвиток:

- знає головні правила моральної поведінки, намагається дотримуватись їх у своїй діяльності;
- диференціює поняття "добро" і "зло", може дати оцінки відповідним вчинкам (своїм та інших людей);
- толерантна щодо інакшості, визнає та поважає схожі та відмінні риси людей;
- поводить себе чесно і правдиво щодо інших;
- ініціює допомогу та підтримку всім, хто цього потребує; намагається захистити менших, слабших за себе;
- поводить себе безкорисливо, не розраховує на схвалення морального вчинку авторитетними людьми;
- виявляє турботу про інших, прагне бути їм корисною; і намагається втішити, заспокоїти;
- вчиняє справедливо, совісно не лише в присутності дорослих, а й за відсутності контролю з їхнього боку;
- схильна до само покладання відповідальності за **ко-1** гось/щось;
- намагається утриматися від ревнощів, мстивості, жадібності, заздрощів, зловтіхи, прагнення домінувати] над кимось.

Розвиток довільної поведінки:

- орієнтується на правилодоцільну поведінку, впорядковує простір навколо себе;
- формулює мету своєї діяльності, передбачає майбутній результат, планує свої дії;
- доводить розпочате до кінця, виконує дану іншим обіцянку;
- мобілізується на долавання труднощів, звертається по допомогу лише в разі об'єктивної необхідності; контролює проміжні результати своєї діяльності, вносить у них корективи, виправляє помилки, без спонукань ззовні може, якщо треба, переробити зроблене, поліпшити свій результат;
- протягом певного часу може організувати себе та однолітків;
- утримується від небажаних висловлювань та вчинків;
- характеризується вольовими рисами характеру — самостійністю, наполегливістю, цілеспрямованістю, витримкою, сміливістю.

Розвиток пізнавальної активності та основ логіки:

- цікавиться новим, активно вивчає навколишній світ та самого себе; виявляє допитливість;
- ставить дорослим багато запитань; на деякі з них намагається знайти відповіді самостійно; прагне дістати відповідь на кожне запитання;
- уміло використовує набуті знання для отримання нових;
- знаходить нове у знайомому та знайоме в новому;
- порівнює, зіставляє, аналізує, узагальнює, виробляє власні судження;
- знаходить кілька варіантів розв'язання проблеми;
- диференціює реальне та фантастичне;
- розмірковує над глобальними проблемами — сенсом життя людини, народженням, смертю, причинами війн, природними катаклізмами тощо;
- збирає інформацію через спостереження, практичні спроби і помилки;
- пов'язує свої знання з реальними життєвими ситуаціями, апробує їх.

Розвиток математичних умінь:

- знає основні числа, здійснює розрахунки, розв'язує нескладні арифметичні задачі;
- здійснює серіацію за величиною, масою, об'ємом, розташуванням у просторі, перебігом подій у часі;
- класифікує геометричні фігури, предмети та їх сукупності за якісними ознаками та кількістю;
- вимірює кількість, довжину, ширину, висоту, об'єм, масу, час;
- виявляє інтерес до математичної діяльності;
- знає співвідношення між одиницями часу, вміє визначати час за годинником;
- прагне самостійно знаходити розв'язання математичних задач.

Креативний розвиток:

- через творче досягнення самовиражається, актуалізує свої здібності;
- генерує оригінальні ідеї, самостійно висуває різноманітні гіпотези; намагається відійти від запропонованого шаблону;
- вирізняється гнучкістю та швидкістю мислення, кмітливістю, дотепністю, розсудливістю;
- конструктивно діє у невизначених ситуаціях, не губиться в разі дефіциту інформації, знаходить оригінальні способи розв'язання проблеми;
- характеризується творчою продуктивністю, схильністю реалізувати задумане;
- підходить до проблеми з різних точок зору, легко переключається з одного класу об'єктів на інший; швидко вдається до аналогій, порівнянь, протиставлень, асоціативних зв'язків; користується різними доказами;
- виявляє інтерес до парадоксів, має розвинене почуття гумору, схильна до сумнівів; вміє дивуватися;
- здатність бачити істотне, відокремлювати головне від другорядного, сприймати все комплексно;
- здатна прогнозувати, випереджати, передбачати;
- вирізняється метафоричністю, багатством уяви, вмінням бачити складне у простому, у складному — просте.

Мовленнєвий розвиток:

- характеризується правильною звуковимовою;
- розуміє значення мовлення для людини;
- використовує мову в різних цілях;
- ефективно спілкується рідною мовою; дістає задоволення від читання (дорослим та власного);
- знає абетку рідної мови;
- усвідомлює, що надрукований та написаний тексти використовують з різною метою;
- розрізняє рідну й чужу мови; виявляє до останньої інтерес;
- рука готова до письма;
- має збалансований словниковий запас з кожної сфери життєдіяльності;
- розмовляє грамотно, вживає прості й складні речення.

Художньо-естетичний розвиток:

- використовує мистецтво для вираження своїх знань, думок, почуттів, ставлень;
- розуміє та схвально ставиться до різних видів мистецтва;
- володіє художніми навичками та певними техніками;
- має елементарні особисті естетичні критерії;
- сформовані зачатки художнього смаку: має свої літературні, музичні, образотворчі уподобання;
- розуміє, що мистецтво відображає культуру народу;
- обізнаний з рідною культурою, шанує традиції своєї родини та країни, виявляє інтерес до культури інших народів України та світу;
- охоче слухає музику, співає, музикує, танцює, декламує, малює, конструює тощо;
- розрізняє "красиве" і "потворне", емоційно відгукується на нього, передає враження кольором, лінією, композицією тощо.

Екологічний розвиток:

- емоційно реагує на красу природи, усвідомлює важливість бережливого ставлення до неї, позитивні та негативні впливи людини на природу;
- має уявлення про відмінності природи різних регіонів України та світу;
- знає ознаки й характерні властивості компонентів природи (піску, води, ґрунту, снігу, каміння);
- розрізняє контрастні стани погоди, розуміє причинно-наслідкові зв'язки між станом погоди й поведінкою людей;
- визначає і називає характерні ознаки рослин, знає, як їх доглядати, дотримується правил безпечного спілкування з рослинами;
- знає свійських і диких тварин, їхні характерні ознаки, дії, місце проживання; має досвід догляду за свійськими тваринами, дотримується правил безпечного поводження з ними;
- усвідомлює, що сміття забруднює природне довкілля; володіє навичками дбайливого ставлення до нього;
- розуміє відповідальність людей та власну за стан природного довкілля.

Розвиток позитивного ставлення до себе:

- виявляє інтерес до свого тіла, зовнішності, внутрішнього життя, досягнень, якостей;
- орієнтується в своїх чеснотах і вадах; може назвати їх словами;
- прагне заявити про себе, демонструє свої здібності та вміння, домагається їх визнання значущими іншими;
- володіє досвідом самореалізації в різних сферах життєдіяльності;
- сформований позитивний образ "Я", реалістична самооцінка;
- відстоює власну гідність, не погоджується з несправедливими оцінками, чинить опір приниженню та обмеженню прав;
- сформовані зачатки рефлексії: усвідомлює, як її особливості сприймають значущі люди, намагається будувати свою поведінку з урахуванням їхніх реакцій;
- упевнена в своїх можливостях, довіряє собі;
- протягом певного часу охоче себе займає, грає на самоті;
- знає, цінує та підтримує свої індивідуальні особливості, несхожість на інших.

Розвиток ігрових умінь:

- виявляє інтерес до сюжетно-рольової гри, радіє можливості грати;
- зацікавлено ставиться до ігрового сюжету, його наближеності до реального життя; може вносити новизну, доцільні зміни;
- уміє виконувати головні й другорядні ролі, командувати й підкорятися; передає основні особливості кожної ролі, добре її типізує та індивідуалізує;
- узгоджує виконання ролі з іншими учасниками гри;
- приймає ігрові правила, дотримується їх;
- уміло використовує в грі іграшки, атрибути, матеріали; проявляє винахідливість і дотепність;
- радіє спілкуванню з товаришами, охоче з ними грає.

Розвиток загально-навчальних умінь:

- сформовані організаційні вміння та навички;
- володіє раціональними способами організації учбової діяльності;
- розвинуті загально-пізнавальні вміння: спостерігати, розмірковувати, запам'ятовувати, відтворювати матеріал, вносити в нього елементи новизни;
- володіє загально-мовленнєвими вміннями та навичками, культурою слухання й мовлення;
- наявні контрольно-оцінні вміння, володіє способами перевірки та самоперевірки, оцінювання якісно-кількісних характеристик результату та вкладених в їх досягнення особистих зусиль.